

ELÄKKEIDEN YHTEENSOVITUS

Miika Tarhio
liiton lakimies

Muusikoilla eläkkeitä kertyy parhaimmillaan useista lähteistä: kunnalta, valtiolta ja yksityiseltä puolelta. Useimmille kertyy vakituisen päätyön ohessa keikkailusta TaEL:ia. Eri eläkelaitoksista tulleet arviot eläkkeiden kertymistä tulee helposti ynnättyä siinä harhaluulossa, että yhteissumma olisi myös lopullinen eläke. Tästä ristiriidasta kumpuaa monenlaista epäluuloa, jota seuraavassa pyritään lähinnä kuntapuolen näkökulmasta hälventämään.

Kaikilla lakisääteisillä työeläkkeillä oli yläraja vuoden 2004 loppuun asti, mutta yksityisaloilla enimmäisrajasta eli yhteensovitukselta luovuttiin vuoden 2005 alusta lukien. Jos jäit yksityisaloilta eläkkeelle vuonna 2005 tai sen jälkeen eikä sinulla ollut muuta kuin yksityisalojen työsuhteita, eläkkeillä ei ole ylärajaa. Kunnan ja valtion puolella sen sijaan ennen vuotta 2005 kertyneet eläkkeet leikataan jatkossakin enimmäismäärään, mutta sen jälkeen tehty työ on pelkkää plussaa.

Eri eläkelaitokset antavat pyynnöstä eläkearvioita, mutta näitä katsellessa kannattaa pitää mielessä, että kunnan ja valtion eläkelaitokset eivät anna tietoaan sinne kertyneistä eläkkeistä yksityisalojen vakuutuslaitoksille ennen eläketapahtumaa. Vasta tällöin eläkkeen määrä lasketaan "oikeasti". Tässä yhteydessä tulee myös tehtäväksi valtion ja kuntien eläkkeiden yhteensovitus, joka saattaa leikata esimerkiksi TEL-eläkelaitoksen antamasta eläkearviosta pienen siivun.

Enimmäismäärä perusturvasa 60 %

Ennen vuoden 2005 alusta voimaan tullutta lainmuutosta eläkkeitä rajoitettiin TEL:n 8 §:n mukaan muiden peruseläkkeiden ja jatkuvien korvausten kanssa siten, että eläkkeet yhteensä eivät ylitä yhteensovitusrajaa, joka on 60 % yhteensovitusperusteesta. Yhteensovitusperuste oli korkein peruseläkkeen perusteena oleva palkka sellaisesta työ- tai virkasuhteesta tai yrittäjätoiminnasta, joka on kestänyt vähintään vuoden. Jos eläkkeet ylittivät 60 % yhteensovitusrajan, eläkettä vähennettiin ylimenevältä osalta. Tämä tarkoitti käytännössä sitä, että mikäli päätoimesta yksityisaloilla oli jo kertynyt täysi eläke, rajattiin TaEL:t pois lopullisesta eläkkeestä. Aina TaEL:t eivät tietenkään menneet hukkaan. Jos päätoimen eläke jäi vajaaksi, täydensi TaEL vajausta.

Työeläkkeiden ohi ajavat liikenne- ja tapaturmavakuutuslakeihin perustuvat eläkkeet, jatkuvat korvaukset ja elinkorot,

joiden taso on yleensä perustyöeläketasoa korkeampi. Työeläkettä maksetaan vain, jos sen määrä on suurempi kuin näiden liikenne- ja tapaturmavakuutuslakeihin perustuvat ensisijaiset etuudet. Nämä niin sanotut LITA-etuudet siis leikkasivat ja leikkaavat edelleenkin yhteensovituksessa niitä alemmat perustyöeläkkeet kokonaan.

Vuonna 2005 tai sen jälkeen alkavien työeläkkeiden yhteensovitukselta luovuttiin kokonaan lukuun ottamatta yhteensovitusta liikenne- ja tapaturmavakuutuslain mukaisten korvausten kanssa. Korkeammat karttumaprosentit 53 vuoden iästä eteenpäin eivät työeläkkeiden yhteensovituksessa siten leikkaukseen kaudu pois, ja niiden työnteon jatkamista kannustava vaikutus säilyy. Eläkkeen karttumista ei myöskään rajoiteta enää 60 %:iin yhteensovitusperusteesta.

Kunnan eläkkeet

Vuoteen 2005 saakka kunnallisessa eläkelaisessa oli lain 76 §:n

viittaussäännöksen perusteella käytössä periaatteessa samanlainen eläkkeen enimmäismäärän rajaus ja yhteensovitus kuin yksityisaloilla. Kunnallisen eläkelain 75 §:n mukaan eläkkeen yhteismäärää laskettaessa eri palvelussuhteista määrätyt eläkkeet laskettiin yhteen. Niiden yhteismäärä sai olla kuitenkin enintään 60 % suurimmasta tämän lain mukaisesta eläkepalkasta sellaisessa palvelussuhteessa, jossa eläkkeeseen oikeuttava palvelusaika on vähintään kaksi vuotta. Jos tällaista palvelussuhdetta ei ollut, enimmäismäärä laskettaisiin suurimmasta eläkepalkasta. Jos työntekijällä oli rinnakkaisia tämän lain alaisia palvelussuhteita, otettaisiin rajaukseen mukaan vain se palvelussuhde, jonka eläkepalkka on suurin.

Kunnan eläkkeen karttumisen vuoden 2004 loppuun saakka

Kuntien eläkevakuutus laskee ennen vuotta 2005 tehdystä

ansiotyöstä eläkkeen kunakin vuonna voimassa olleiden laskentasääntöjen mukaan. Vuoden 2004 loppuun karttunut eläke lasketaan erikseen jokaisesta palvelussuhteesta. Eläkkeen karttuminen alkoi työntekijän täytettyä 23 vuotta. Eläke karttui eri tavalla riippuen siitä, oliko palvelussuhde alkanut ennen 1.1.1993 vai sen jälkeen.

Ennen 1.1.1993 alkanee kunnalliset palvelussuhteet, jotka jatkuvat siitä lähtien yhtäjaksoisesti eläkkeelle siirtymiseen saakka, kartuttivat eläkettä:

- 2,2 % työssäolovuotta kohti ennen vuotta 1995
- 1,5 % työssäolovuotta kohti vuodesta 1995 lähtien
- 2 % työssäolovuotta kohti 55 vuoden täyttämisestä lähtien

1.1.1993 tai sen jälkeen alkanee kunnalliset palvelussuhteet kartuttivat eläkettä:

- 1,5 % työssäolovuotta kohden 55 vuoden täyttämiseen saakka
- 2 % työssäolovuotta kohden 55 vuoden täyttämisestä lähtien

Kuukausiansio vaikutti eläkkeen karttumiseen siten, että:

- ennen 1.5.1966 päättyneestä kunnallisesta palvelussuhteesta on karttunut eläkettä vain, jos se oli päätoiminen,
- 1.5.1966 lähtien eläkkeeseen ovat oikeuttaneet sellaiset palvelussuhteet, joissa kuukausiansio on ylittänyt määrätyn, melko matalan rajan,
- 1.1.1998 lähtien eläkettä on karttunut kaikista työssäoloajoista.

Palvelussuhteen pituus vaikutti eläkkeen karttumiseen niin, että ennen 1.7.1971 päättyneestä kunnallisesta palvelussuhteesta on karttunut eläkettä vain, jos se on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään neljä kuukautta.

Eläkettä on karttunut 1.7.1971 alkaen kaikista vähintään kuukauden mittaisista palvelussuhteista, ja 1.1.1998 lähtien eläkettä on karttunut jokaisesta työpäivästä. Kunnan palveluksessa olleita muusikkoja on koskenut vuodesta 1986 alkaen TaEL, joten kunnan palveluksessa olleelle keikkamuusikolle on ker-

tynyt TaEL:ia ensimmäisestä työpäivästä lähtien jo tätä aiemmin.

Vuoden 2004 loppuun mennessä karttuneiden eläkkeiden rajaus

Kunnallisella eläkkeellä on vuoden 2005 alusta voimaan tulleiden säännösten (laki 713/2004) mukaan edelleen enimmäismäärä, joka on henkilökohtainen. Eläkkeitä laskettaessa kaikki 31.12.2004 mennessä karttuneet lakisääteiset eläkkeet lasketaan yhteen ja niillä on enimmäismäärä, joka riippuu henkilön syntymäajasta seuraavasti:

- Lasketaan ensin, paljonko on päiviä henkilön 23 vuoden täyttämisestä vuoden 2004 loppuun ja kuinka monta prosenttia tämä on luvusta 14 400.
- Enimmäismäärä saadaan ottamalla sama prosentiosuus luvusta 60.

Henkilö on esimerkiksi syntynyt 1.1.1950 ja täyttänyt 23 vuotta 1.1.1973, josta vuoden 2004 loppuun on 11 520 päivää. 11 520 on 80 % 14 400:stä. Enimmäismäärä saadaan siis ottamalla 80 % 60:sta = 48 %. 48 % on 31.12.2004 mennessä karttuneiden peruseläkkeiden enimmäismäärä.

Kuntaeläkkeen karttuminen 1.1.2005 alkaen

Kunnallinen eläke karttuu kuntatyönantajan palveluksessa tehdystä työstä. Vuonna 2005 voimaan tulleilla uusilla säännöillä lasketaan vain se eläke, joka karttuu vuodesta 2005 alkaen. Aiemmista työssäoloajoista lasketaan erilliset eläkkeet entisin säännöin edellä sanotun mukaan.

Eläkettä karttuu kunkin vuoden ansioiden perusteella ikää vastaavalla prosentilla. Eläkettä karttuu kaikista 18 ja 68 ikävuoden välillä saaduista työansioista sekä myös tietyistä sosiaali-etuuksista. Eläkettä karttuu:

- 1,5 % vuosiansiosta, kun olet 18–52-vuotias,
- 1,9 % vuosiansiosta, kun olet 53–62-vuotias (ennen vuotta 1950 syntyneillä säilyy kuitenkin 2 %) ja
- 4,5 % vuosiansiosta, kun olet 63–67-vuotias.

Myös eläkkeellä ollessa tehdystä työstä karttuu eläkettä. Karttumisprosentti on tällöin kuitenkin aina 1,5 % vuosiansiosta iästä riippumatta. Eläkettä ei enää kartu 68 vuoden täyttämisen jälkeen. Jos ei tuolloin vielä halua jäädä eläkkeelle, eläkettä korotetaan lykkäyskorotuksella.

Esimerkki kuntien eläkevaikutuksen nettisivuilta

1.1.1946 syntynyt henkilö saavuttaa eläkeikänsä vuonna 2010. Hän on työskennellyt ennen vuotta 2005 kunnan lisäksi valtiolla ja yksityisellä. Näiden eläkkeiden enimmäismäärä on 54 %.

Kunnallista eläkettä on karttunut 600 euroa, valtion eläkettä 200 euroa ja yksityistä eläkettä 100 euroa, eli yhteensä on karttunut eläkkeitä 900 euroa. Jos suurin eläkepalkka on esimerkiksi 1 500 euroa, 54 % siitä on 810 euroa. Eläkkeitä on siis karttunut 90 euroa yli enimmäismäärän, joten kunnan ja valtion eläkkeistä vähennetään enimmäismäärän ylittävä osuus (90 euroa). 31.12.2004 mennessä karttuneiden eläkkeiden määrä on 810 euroa/kk ilman lisäeläkeosuutta (75 euroa).

Sitä eläkettä, joka karttuu vuodesta 2005 alkaen eläkkeelle jäämiseen, ei yhteensoviteta. Jos vuosiansiot tulevana vuotena ovat esimerkiksi 18 000 euroa/vuosi, eläkettä karttuu 2,0 % vuodessa 63 vuoden täyttämiseen eli vuodesta 2005 vuoteen 2009 yhteensä 8 % = 120 euroa/kk. 63 vuoden täyttämisestä eläkkeelle saakka karttuu 4,5 % vuodessa. Esimerkiksi 64 vuoden eläkeikään saakka karttuisi 67,50 euroa/kk edellä mainitulla vuosipalkalla 18 000 euroa. Lopullinen eläke olisi siten vuoden 2004 loppuun mennessä karttunut 885 euroa ja vuodesta 2005 lähtien 187,50 euroa eli yhteensä 1 072,50 euroa/kk. Tämä on 71,5 % kuukausipalkasta, kun vanhan säännön mukaan eläkettä olisi voinut karttua lisäeläkkeineen enintään 64 %.

Jos henkilö työskentelee eläkeikänsä saakka kuntatyössä, enimmäismäärän lisäksi tulee ennen vuotta 1995 karttunut lisäeläkeosuus, joka voi enimmillään olla 6 %. Jos henkilön eläkeikä on alempi kuin 63

vuotta, enimmäismäärää korotetaan.

Rinnakkaiset työsuhteet

Kunnilla ja valtiolla eri aloilta kertyneiden "vanhojen" eli ennen vuotta 2005 kertyneiden eläkkeiden yhteensovitusta jatketaan siis edelleen. Silloin kun eläkkeitä rajoitetaan ja haetaan parasta eläkkeen perusteena olevaa palkkaa, voidaan korkein eläkepalkka hakea niin sanotuista rinnakkaisista työsuhteista, jolloin henkilö tekee päätyönsä rinnalla muuta eläkevakuutettua työtä. Tällöin päätyön palkka ja rinnakkaisen työn palkat lasketaan yhteen ja yhteensovituserusteena oleva palkka nousee.

Rinnakkaisten palkkojen yhteen laskemista rajoittaa se, että rinnakkaisen työsuhteen vähimmäiskesto on yksi vuosi. Tätä lyhyemmät ja satunnaiset työsuhteet – esimerkiksi alle kuukauden TaEL-työsuhteet – jäävät laskuista pois. Käytännössä vuoden vaatimuksesta on kuntien eläkevakuutuksessa joustettu siten, että vuotta lyhyemmäkin työsuhteet on katsottu rinnakkaisiksi, kunhan rinnakkaisista työtä tehdään toistuvasti ja vakiintuneesti. Tällä keinoin ennen vuotta 2005 tehdyt esimerkiksi musiikkialan vakiintuneet opetustehtävät saattavat korottaa yhteensovituksen perusteena olevaa palkkaa.

Rinnakkaisilla työsuhteilla ei enää vuoden 2005 jälkeen ole merkitystä niissä tapauksissa, joissa yhteensovituksesta on luovuttu. Rinnakkaisista työsuhteista kertyy eläkettä samalla lailla kuin muistakin työsuhteista.